

az 1960-as évek végén ismertté vált. A feltárást megelőzően végzett terepbejárás során 2–3. századi edénytöredékeket és egy késő római bronzérmét találtunk. A lelőhely elhelyezkedése (Pannonia római tartomány határvidéke) és a leletanyag alapján a területen kora római őrtornyot tételeztünk fel.

A lelőhelyen 8 félig földbe mélyített ház, és két árok került elő. Legjobb állapotban a IX–X. szelvények területén feltárt ház maradt meg, melyet egy korábbi házba mélyítették, ennek azonban csak padlószintje maradt meg. A IX–X/1 ház téglalap alakú, sarkai lekerekítettek, hossza 4,2 m, szélessége 2,8 m, mélysége 70 cm, benne cölöplyukat nem találtunk, falai függőlegesek, padlóját többször megújították. A házat 50 cm vastagságú omladékréteg, illetve ez alatt 10–15 cm hamus-faszenes, átégett réteg töltötte ki. Ugyanilyen alakú és méretű a IV/1 ház (4,1×2,9 m), melynek felmenő falai nem maradtak meg, hozzá az előzőtől eltérően 6 cölöplyuk tartozott (2 a ház hossz tengelyében, 1-1 a ház négy sarkában).

A II/1 házban 8 cölöplyuk (4 a tengelyek végében, 4 a sarkokban), a IV/2 házban 4 cölöplyuk (a tengelyek végében) került elő. Mindkét ház hosszabb és szélesebb, mint az előző kettő (4,9×4,2 m illetve 4,5×3,6 m). A többi ház esetében a pontos méret és alak nem volt megállapítható.

A belső árok (1. árok) feltárt részlete egy kb. 19×15 m nagyságú területet vett körül. Az árok V-átmetszetű, a terület magasabban fekvő részein szélessége 2 m, a mélyebben fekvő részekben 1,5 m, mélysége 1–1,2 m. Az árok körülvett öt házat, ezek azonban túl közel helyezkednek el az árokhoz, így az nem a házak védelmét látta el. Az árok az V/2 házat átvágta. A külső árok ugyancsak V-átmetszetű, az előzőnél szélesebb (a magasabban fekvő részekben szélessége eléri a 4 m-t). Az I–II/2 ház a két árok között helyezkedett el, az V–VI/1 házat a külső árok vágta. A K-i oldalon egy 2–2,5 m hosszúságú szakaszon mindkét árok megszakadt, ez átjáróként szolgált.

Az ásatás során egyetlen sír került elő, melyet a belső árok feletti területre temettek el. A 22–31 év közötti fiatal férfi sírjából mellékletként egy jellegtelen kis bronzcsat került elő, mely pontosabb kormeghatározást nem tesz lehetővé, annyi azonban megállapítható, hogy legkorábban a késő római korban temethették el, de az sem kizárt, hogy a törökkel vívott csaták során esett el.

Mind a házakból, mind az árkokból bőséges leletanyag, elsősorban edénytöredék származik. Ezek nagyobb részt korongolt, sárga színű, vörösre festett, kisebb részt szürke színű tál- és fazéktöredékek, melyek jórészt a 2–3. századra keltezhetőek. Emellett gyakoriak a kézzel formált, kagylóval soványított fazéktöredékek is. A tálak és fazekak többnyire a közeli esztergomi és tokodi fazekasműhelyekben készültek, más részük Brigetióból vagy Aquincumból származik. Az edények közül kiemelendő egy úgynevezett pannóniai pecsételt tál, melyhez – mind formáját, mind díszítését tekintve – kevés párhuzamot lehet találni. A nagy számban előkerült terra sigillata leletek jórészt Észak-Itáliából és Dél-Galliából származnak

és az 1. század 2. felére–2. század 1. felére keltezhetőek. Üvegleleteink az 1–2. századra jellemző kék színű töredékek, közülük kiemelendő egy épségben előkerült, 8,5 cm hosszúságú, csepp alakú parfümös üveg, melynek legközelebbi párhuzama egy esztergomi, korai hamvasztásos sírból vált ismertté. Bronzleleteink közül legjelentősebbek a fibulák, melyek között úgynevezett egygombos erősprofilú fibulákat és egy trombitafejes fibulát találunk. Az egygombos fibulák jórészt a környékre jellemző változatokhoz tartoznak, az egyik leletünk azonban Dél-Pannónia vagy Dalmátia területéről került lelőhelyünkre. A csonttárgyak közül egy dobókockát és egy töredékes hajtűt kell megemlítenünk.

A leletanyag alapján lelőhelyünkön a rómaiak a Kr. u. 1. század 2. felében telepedhettek meg, a telepnek késő kelta előzménye nem volt. A leletanyag nagy része a 2–3. századra tehető. A terület a késő római korban is lakott volt, de a korszakhoz köthető objektumok nem kerültek elő. A házak és árok egymáshoz viszonyított helyzete arra utal, hogy a házak az árkoknál korábban létesültek. Az árok az általunk feltételezett őrtorony védelmét láthatták el, mely az árkokon belül, de a feltárási területünkön kívül helyezkedhetett el.

2004. május 26–27-én az útépitési munkálatok újabb régészeti feltárást tettek szükségessé. Közvetlenül a 11. sz. út mellett, a feltárási területünk déli határán egy kb. 5 m széles sávot kutattunk. Ennek eredményeként a külső (2.) árok egy újabb szakaszát tudtuk meghatározni. Ezen a szakaszon az árok egy újabb házat vágott át, melynek csak padlójából lehetett egy 3×1 m nagyságú részlet kibontani. A 2. ároktól K-re egy 3. árok részlete került elő, melynek létezését már a 2003-as ásatás során is feltételeztük. Feltártunk továbbá három tárológödört, és egy szintén földbe mélyített, négyzetes alapú, négy oldalán kövekkel kirakott, 60–65 cm mélységű, ismeretlen rendeltetésű objektumot. A 2–3. árok között, illetve a 3. áron kívül egy-egy kb. 170×50 cm nagyságú sírfolt mutatkozott, melyekből azonban sem csont, sem más lelet nem került elő. Az objektumokból előkerült leletanyag nem különbözött a 2003-ban feltárt leletektől.

KÖVECSES VARGA ETELKA – MERCZI MÓNKA

390. Tikos, Nyárfás-dűlő

(Somogy megye) R, LT, Á

2004-ben befejeztük a Nyárfás-dűlőbe eső nyomvonalszakasz, a M7/S-43 lelőhely feltárást. 8000 m² területen 664 objektum került elő. A tavalyi feltárással együtt az objektumok száma meghaladta az 1200-at. A nyugati területen most több objektumot sikerült találnunk, de ezek egy részének bontását nem tudtuk teljesen elvégezni a magas talajvíz miatt. A keleti dombhát dél felé húzódik, melyen a tavalyihoz hasonló rendkívül nagy objektumsűrűséget tapasztaltunk. Az idei feltáráson a középkori objektumokhoz viszonyítva nőtt az őskori objektumok aránya, de újabb korszak leletei nem kerültek elő. Úgy tűnik, hogy a középkori település köz-

pontja a nyomvonalától É-ra lehetett, míg az őskori települések ettől inkább délre találhatók.

A 2004-ben feltárt területen a legkorábbi megtelepedés nyomai a középső rézkori Balaton-Lasinja kultúrához köthetők. A tavalyi árokszakaszcso folytatását a nyomvonal déli széléig követni tudtuk. Az árok teljes hosszában olyan nagy volt a későbbi korokból származó objektumok sűrűsége, hogy az árok nagy részét csak az objektumok bontása során találtuk meg. Bár a területről készült légi fotó, ezen az árok folytatását nem tudtuk megfigyelni, így a teljes árok mérete, iránya, funkciója kérdéses. A Balaton-Lasinja kultúrához sorolható objektumok szinte kizárólag az ároktól K-re kerültek elő. Említésre érdemes a 778. objektum. Az igen nagyméretű, szabálytalan alakú gödörben egy egyelőre ismeretlen funkciójú kb. 80×100 cm kiterjedésű, egyrétegű, összecementálódott tavi iszapdarabokból és homokkövekből álló rakást találtunk.

A protobolerázi horizont leletanyaga idén csak néhány kisebb objektumból látott napvilágot. A badeni kultúra késői fázisának leletei pedig elsősorban szabálytalan alakú gödrökben voltak. Egy szabályos, kerek, enyhén kihasasodó, homogén betöltésű gödör alján két állatcsontváz és kevés kerámiatöredéket találtunk.

Idén a tavalyinál több a halomsíros kultúrához sorolható gödröt tártunk fel, melyek a kisebb dombháton és a nagyobbik domb Ny-i lejtőjének alsó részén sűrűsödtek. A nagy mennyiségű kerámiaanyag mellett néhány bronztű is előkerült.

A kelta korból számos, de aránylag kevés leletanyagot tartalmazó gödör mellett hat ház került elő. Ezek közül kettő, kisebb mérete alapján, nem lakógödör, hanem inkább műhely lehetett. Formájuk négyszögletes vagy téglatest alakú, az oszlophelyek kialakítása változatos. Általában csak lejárt, vagy döngölt az aljuk, két házban tapasztott padlót találtunk. Az egyik ház szélébe ásva, edényégető kemencét alakítottak ki. A két fűtőcsatornás kemence rostélya töredezetten maradt meg, hamusgödörében több edény darabjai heverték.

Az Árpád-kori települést ebben az évben is gödrök és oszlophelyek jellemezték. Feltártunk egy négyzet alakú építményt, sarkaiban egy-egy oszlophellyel. Három kutat találtunk, az egyikben az ácsolt faszerkezet, a másikban pedig a vesszőfonatos szerkezet jó állapotban maradt meg. Mindkét kútból kerültek elő olyan famaradványok, melyek hordó vagy vödör részei lehettek. A nagy mennyiségű kerámiatöredék fazekakhoz tartozott, a fémanyagot idén is a vaskések jellemezték. Az egyéb leletek közül a csontkorcsolyákat érdemes kiemelni.

HONTI SZILVIA – SIKLÓSI ZSUZSANNA –
NÉMETH PÉTER GERGELY

391. Tiszalúc, Danka-domb

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) B

2004. október 7-én helyszíni szemlét végeztünk az ismert bronzkori lelőhelyen, mert bejelentést kaptunk, hogy he-

lyiek leletek után kutatva időnként beleásnak a dombba. A Danka-domb a község DK-i határában található, jelenleg a volt tsz-telep É-i szegélyén húzódó földútról közelíthető meg. A lelőhely egy ÉK–DNy-i irányú „plató” húzódik, mely D felé egy nagy kiterjedésű mocsaras terület irányába meredeken szakad le. Az őskori település e plató egy részén, illetve a hozzá kapcsolódó hármass dombon található. Ebből a jelenlegi földúttól É-ra fekvő terület szántóföld, melyen kis mennyiségű apróra tört kora bronzkori edénytöredéket (hatvani kultúra) találtunk. A hármass dombot magas, elvadult növényzet borítja. A középső kiemelkedésen több helyen figyeltünk meg régi és újabb beásásokat, melyek szélein kupacokba összerakott cserepeket, földjükben pedig nagy mennyiségű kagylót és állatcsontot találtunk. Úgy tűnt, hogy a leletek közül csak az épebb edényeket vitték magukkal. Az egyik nagyobb beásásban legalább 50 cm vastag kevert, világosszürke, kagylós, faszenes réteg felső részét figyeltük meg. Az általunk összegyűjtött, a beásásokban hagyott anyag főként textilmintás és seprűdiszes, nagyobb méretű kora bronzkori házi edények (hatvani kultúra) töredékeiből áll, azonban kisebb mennyiségben vékony falú, sötét színű, fényezett felületű cserepeket, valamint egy retusált kőeszközt is találtunk.

CSENGERI PIROSKA

392. Tiszatarján határa

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, R

2004 októberében a község rendezési tervének régészeti hatástanulmányához terepbejárást végeztünk a község határában.

Nagyszögesi-dűlő: Rézkori település nyomaira bukkantunk. A felszínen cseréptöredékeket és nagyméretű, gondosan megmunkált penge töredékeit gyűjtöttük. A kerámiaanyagban előforduló korongos tapadású fültöredék alapján rézkorinak (hunyadihalmi csoport) határoztuk meg a leletanyagot.

Tanári-földek: A határrészben egy hosszan elnyúló, a környezetéből szemmel láthatóan kiemelkedő dombon nagy kiterjedésű lelőhelyre bukkantunk. A felszínen gyűjtött nagy mennyiségű kőanyag – magkövek, pattintékok, pengék és nyersanyag – alapján feltételezhető, hogy egy kőmegmunkáló műhely működhetett a településen. A leletanyagban a durva- és házikéramia egyaránt előfordul. A település újkőkori, a Tisza kultúra jellegzetes karcolt díszű kerámiájával.

Koós JUDIT

393. Tiszavasvári, Kashalom-dűlő

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B, A

Tiszavasvári határában, a debreceni út bal oldalán, a 0194/9 és 0194/10 hrsz. alatti ingatlanon agyagbányát, illetve téglagyárat kívántak létesíteni. 2004. május 24. és augusztus 27. között elvégeztük a majdani gyárterü-